

առանց թշնամանելու իր անանուն ընդդիմադիրները, միաժամանակ ղեմա-
գրաւ ամէն ղեմադարձութեան: Կը գրէ Մխիթար. «Պարտաւորի բացատրողն
զմիտս բանից սուրբ Գրոց առադդէլ ընթերցողացն նաեւ զճշմարտութենէ կա-
թողիկէ հաւատոյ ի վերայ այնց բնաբանից՝ զորս այլով կերպիւ մեկնեալ[ք]
են, եւ կամ մեկնել նկրտին հակառակորդքն. որպէս զի այնու ոչ միայն ըզ-
պարտս իւր վճարիցէ, այլ նաեւ ջատագովելովն զճշմարտութիւն՝ զյարդա-
պետական պաշտօնն իւր փառաւոր առնիցէ, ոչ զանդիտելով յայսմանէ՝ թէ
այնու զանձն իւր ենթ ըազմազանից եպերանաց հակառակորդաց զնէ: Վասն
զի որպէս նոքա որք որոնեն զփառս եւ զհամբաւս՝ հարկաւորին ի մոռացումն
արկանել զճշմարտութիւն, նոյնպէս եւ նոքա, որք ջատագովեն զճշմարտու-
թիւն, հարկաւորին ի մոռացումն արկանել զփառս՝ եւ զհամբաւս իւրեանց»
(էջ 2-ի):

Արդարեւ ոսկի տառերով դրօշըլու արժանի խօսքեր :

Իբրեւ բարոյախօս կը ներշնչէ իր ընթերցողներուն աւետարանական պատուէրներու եւ խրատներու համաձայն վերանորոգութիւն քրիստոնէական կենցաղավարութեան: Այս մասին մասնաւոր ուշադրութիւն դարձուցած է Մխիթար, համարելով զայն Մեկնութեան գլխաւոր նպատակներէն մէկը. կը գրէ. «Այսօրիկ բանք խրատականք եւ առադդեցմունք հոգեկանք պատշաճեալք առ բնաբանսն՝ որք ուրեք ուրեք եղան ի մէնջ յետ մեկնելոյ զմիտս բնաբանին, ո՛չ պարտին ասիլ երկարացուցիչք մեկնարանութեան. վասն զի մինն ի բաղմաց պարտաւորութեանց բացատրողին զմիտս սուրբ Գրոց՝ է այս, զի ուրեք ուրեք՝ ըստ պահանջման տեղւոյն ի ձեռն հոգեկան խրատուց առադդէցէ ընթերցողացն զմեկնութիւնս սուրբ Գրոց. որպէս զի այնու զարթնուցուն առ ի վերաքաղել ի բանից սուրբ Գրոց զօգտակար պտուղս առ կեցութիւնս հոգւոց իւրեանց. եւ լինիցին ոչ միայն լսողք եւ կամ ճանաչողք բանիցն, այլ եւ առնողք» (էջ 2) :

Իբրեւ ղառստիարակ հայրօրէն կը խրատէ, կը սրտասպնդէ բարւոյն նկըր-
տելու եւ չարէն փախչելու:

Այս չորեքշաբաթիկ պաշտօններուն մէջ կը վաճի իր անձը ինչպէս իմաստասէր, առատամիտ, հեղահամբոյր, հոգեւէր եւ հոգեկիր:

Մխիթար ասորացի տարակուսի ունեցած է ձեռքի տակ դրաւոր աղբիւրներ: Այս մասին թէեւ հաշիւ չէ տուած իր Մեկնութեան մէջ, բայց երկիցս յիշած է, թէ հետեւած է «մեծամեծաց Մեկնչաց սրբոց Գրոց» (Ճակատ եւ եւ Յառաջարան, էջ Ե): Մենք կրնանք այդ «մեծամեծ Մեկնչաց» անունները տալ: Գլխաւոր առաջնորդն եղած է CORNELIUS C. A LAPIDE, *Commentarius in quatuor Evangelia*. I. Antverpiae 1639 (տպուած նաեւ Հոռմ 1669, եւ Անտվերպիա 1696ին). հմտ. ի մէջ այլոց Մխիթար, Ժ, 42, էջ 236-37 եւ A LAPIDE, էջ 240: Երկրորդաբար JACOBI TIRINI, *Commentarius in S. Scripturam*, II. Venetiis 1715, p. 85-119 (հմտ. Մխիթար, Ժ. 4, էջ 208 եւ Տիրինոս, էջ 96). եւ AUGUSTINUS CALMET, *Commentarium literale in omnes ac singulas tum Veteris cum Novi Testamenti libros*, e galico in latinam sermonem translatum. t. VII, Venetiis 1732, p. 12-269 (հմտ. Բ. 1 եւ չար. բնաբանին Մեկնութիւնը եւ Calmet, p. 54-59. ԻԳ. 35, էջ 609-610 եւ Calm. p. 224-25 եւ այլն):

Անկարեւոր կը համարեմ համեմատութիւններ յառաջ բերել հոս։ Այս Մեկնութիւններէ հանուած են նաեւ կարգ մը կոչումներ Ս․ Հարց գրուածք-
ներէ եւ երեւելի աստուածաբաններէ (Աթանաս, Աւդոսոյիոս, Յովհ․ Ոսկե-
ներան, Թէոփիլակտոս, Թովմաս Ակուինացի եւն․)։ Մխիթարի անմատչելի
բերան, Թէոփիլակտոս, Թովմաս Ակուինացի եւն․)։ Մխիթարի անմատչելի
մնացած են Յովհ․ Ոսկեբերանի Մեկնութիւնն Մատթէի և Ֆիլիպի Համարա-
բառը հայերէն թարգմանութեամբ․ ինչպէս կ'երեւայ նաեւ Յովհ․ Երզնկաց-
ւոյ Մեկնութիւնը։ Կան տեղ տեղ կոչումներ Ներսէս Շնորհալոյ գրուածքնե-
րէն (Հմմտ․ էջ 689, 762 եւն․)։

Որչափ ալ հետեւող եղած է Մխիթար արեւմտեան Մեկնիչներու, բայց
օգտուած է անոնցմէ ամենայն ազատութեամբ, այսինքն իւրացուցած է ա-
նոնց միտքը եւ արտայայտուած է հայ ընթերցողին հասկանալի լեզուով։
Պահած է իր ինքնակացութիւնը, ունի իր սեպհական դատումները, կը մեր-
ձենայ նիւթին համաձայն իր ըմբռնողութեան եւ կը մշակէ, կ'ընդլայնէ եւ
կը ծաղկեցնէ համապատասխան իր ճաշակին եւ տրամադրութեան։ Անկախ
է ինքը, երբ վարդապետական կամ բարոյադիտական կամ բարոյախօսական
սուղանէ։

Մխիթար կ'երեւցնէ հոս իր ինքնուրոյն ունէլը, որ չի տեսներ իր
կան արտայայտութիւնը, որ ընտանի է, ինքնայատուկ շէշող որ բարեհամ-
բոյր է։ Կը դիջանի երբեմն նաեւ խօսիլ բառախաղով․ օրինակ կրնայ ծառայել
ստոր հատուածս․ «Հշմարիտ համբերութիւնն որ է մինչեւ ի մահ՝ համարերէ
մեզ զպսակն կենաց․ ուստի որ համբերէ՝ նմին եւ համբերութիւնն զպսակն
կենաց համարերէ։ Դարձեալ՝ որ վշտաց եւ նեղութեանց համբերէ, այնու իսկ
զամենայն զործս բարեաց իւրոց ի համբերէ։ Քանզի առանց առաքինութեան
համբերութեան, անհամանուն ամենայն զործք առաքինականք» (էջ 223)։

Մեկնութիւնս իր բազմակողմանի բողոքաբանութեամբ իր օգտա-
ժէքը բոլոր ժամանակներու համար. նաեւ այսօր կրնայ կարգացուիլ օգտա-
ւետութեամբ, մասնաւորապէս կարող է նպաստամատոյց ըլլալ քարոզիչ վար-
դապետի մը հեշտօրէն պատրաստուելու իր կիրակնօրեայ քարոզներու, ինչ-
պէս խոստովանեցաւ ինձ մէկը, որ փորձով զգացած էր այս ընթերցման օ-
գուտները:

Զի կրնար ժխտուիլ, թէ հայ գրականությանը մեծ նշանակություն ունի այս պահին հայ գրականությանը համար՝ բաղմունքով առկա է Մեկնութիւն մը, եւ չտուաւ անկէ վերջն

այ՝^{*}:

Հ. Ն. ԱԿԻՆԵԱՆ

Վիեննա, Մարտ 1949

* Մեծաբլդոյ բազմահմուտ հեղինակը երբ կը գրէ թէ «Հայ գրականութիւնը...» 1736էն վերջն ալ Հռուսա նման բազմակողմանի Մեկնութիւն մը, անշուշտ կը սահմանէ իր խօսքը Աւետարաններուն Մեկնութեան։ Զի՛ Ս. Ղազարու Մխթթարեան մամուլը հանած է պշնու-հետեւ երկեր մեկնողական, որոնք կը հաստատեն եւ նոյնիսկ կը զերգանցեն ինչ ինչ տե-սակէտով՝ Մատթէի Մեկնութիւնը։ Զամէնանի Սաղմոսաց Մեկնութիւնը, 1815–23, հա-սակէտով՝ Մատթէի Մեկնութիւնը։ Պապի Ռիդըսի Մեկնութիւնը, 1806–1812, հա-ս-գ, ա-ժ, էջ 6405. Եւ Աւետիքեանի Պապի Ռիդըսի Մեկնութիւնը, 1806–1812, հա-ս-գ, ա-ժ, էջ 6405. Եւ Աւետիքեանի Պապի Ռիդըսի Մեկնութիւնը, 1806–1812, հա-ս-գ, ա-ժ, էջ 6405. Եւ Աւետիքեանի Պապի Ռիդըսի Մեկնութիւնը, 1806–1812, հա-ս-գ, ա-ժ, էջ 6405.